

111; 50>: 26. Bij de andere prot. kerkgenootschappen kwam het verschijnsel van 40> in 1882 (deels ook) relatief minder voor: (hersteld) ev. luth.: 5; doopsgez.: 5; rem.: 1; chr. geref.: 5; Van Alphen, *Nieuw kerkelijk handboek* (NKH) 1883, bijl. A. Zie voor pensioenen en voorzieningen voor weduwen en wezen: Hooijer, *Kerkelijke wetten*, 158-165; Van Alphen, *NKH*, 1880, 241-243; 1883, bijl. F; Bos, *Beroepsontwikkeling*, 271v.; W.H. den Ouden, *Ontknooping*, 117.

¹¹⁹ BZ 1839A, 608.

¹²⁰ D.J. Berntrop (08-53; 32), C.D. Viehoff (10-60; 32), J.C. Loch (09-75; 32); *Overzicht wegens de handelingen der Evangeliesch Lutherse Synode. 1819-1843*, Amsterdam 1844, 133, 194, vgl. 239; *Overzicht 1844-1848*, 59, 92. In 1821 waren er twaalf filialen: Goes, Veere, Den Briel-Hellevoetsluis, Naarden, Wageningen, Grave, Heusden, Zaltbommel, Nijkerk, Tiel, Leerdam en Meppel; *Overzicht 1819-1843*, 36.

¹²¹ Jhr. A.G. de Geer te Utrecht, die de collatie van het Groningse Jukwerd bezat, benoemde daar kort na elkaar (1845, 1848, 1849) drie 'volhouders': jhr J.C. Smisvaart (10-78; 36), P.H.J. Roos Schregardus (13-48; 36), en H. van der Helm (06-85; 31); hetzelfde deed hij in 1850 te Oosterwijtwerd met J. Boele (08-69; 34).

¹²² J.W. Nijenhuis (..-89; 40), P. Haesebroeck (12/13-51;

groep van 80 personen, die men het beste kan betitelen als 'volhouders'. Pas vijf of meer jaren na hun proponentsexamen stonden zij voor het eerst op een 'eigen' kansel en dit – voor zover na te gaan – zonder dat zij ooit ingeschakeld werden als bezoldigd hulp-prediker. De eersten van de groep – drie personen – behoorden tot de jaargangen 1829 en 1830; samen moesten zij 23 jaar wachten. Het cohort 1831-1835 leverde 27 kandidaten op, die samen 250 jaar wachtten; 1836-1840: 27, met 208 wachtjaren; 1841-1845: 9, met 51; 1846-1850: geen; 1851-1855: 6, met 50; 1856-1860: 7, met 45. In de jaren zestig kwam het verschijnsel nagenoeg niet meer voor; cohort 1862 leverde één kandidaat, die het geduld had om 12,5 jaar te wachten. Met een totaal van 640,5 jaren, wachtten ze gemiddeld 8 jaar per persoon. Wachten bleek in hun geval te lonen, vooral in tijden dat de markt weer aantrok.

De twijfelachtige eer van het langste onderweg te zijn geweest naar een 'eigen' kansel, komt waarschijnlijk toe aan J.W. Nijenhuis. Ruim 31 jaren verliepen tussen 6 mei 1840, toen hij te Utrecht zijn proponent deed, en zondag 3 december 1871, de dag waarop hij werd bevestigd te Eierland op Texel. De predikantsplaats Eierland, in 1839 door Willem 1 toegekend aan de bewoners van de nieuwe polder aldaar, had al vaker onderkomen geboden aan laatbloeiërs. De eerste predikant, P. Haesebroeck, had in 1841 weliswaar nog net binnen de vijf jaar na zijn proponent op de kansel aldaar gestaan, maar dat was wel te danken aan de koninklijke benoeming die daaraan voorafging. Dat het beroep van een 'volhouder' beslist niet altijd aan een benoeming van buiten, door de Koning of anderen¹²¹ die een bepaald collatierecht – waarover straks meer – bezaten, te danken was, toont het geval van A.L. van Woerden. Meer dan twintig jaar verliepen er na zijn examen voordat hij in 1855, dankzij een vrij beroep van de wat eigenzinnige kerkeraad van Waverveen, naar dit Utrechtse dorpje kon vertrekken. Of de man daar erg gelukkig werd, blijft een vraag; de classis moest hem in ieder geval later aanspreken, vanwege verhalen over drankmisbruik.¹²² Meestal valt over de achtergrond van de volhouders weinig te zeggen. Dit laatste is niet het geval bij J. Troste, die in 1810 te Workum werd geboren. Hij was de zoon van een uit Duitsland afkomstige lutherse koopman en winkelier, die zich in 1800 te Workum had gevestigd en met een plaatselijke schone was getrouwd. Het ging senior voor de wind: in 1829 werd hij burgemeester, later tevens lid van de Friese Staten. Na vanaf september 1828 eerst te Franeker, en later te Utrecht, te hebben gestudeerd, behaalde junior in augustus 1835 bij het PKB Gelderland zijn status van kandidaat tot de Heilige Dienst. Nadien moest hij meer dan vijftien jaar wachten eer hij, na loting uit een tweetal, op 1 oktober 1850 door de voornaamste floreenplichtige, jhr G.R.G. van Swin-